

Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı: Evreler, Kanıtlar ve Eleştiriler

Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı: şema, dengeleme ve dört evre; deneysel kanıtlar, eleştiriler, öğretmen adaylarından Türkiye verisi ve AGS'de sık yapılan hatalar.

Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı: Evreler, Kanıtlar ve Eleştiriler

bote.web.tr

BELGE BİLGİLERİ

Belge kodu	BT-044
Yazı no	44
Sürüm	1.0
Sürüm tarihi	28 Eylül 2026
İçerik izi	86DE C73B A60F
Yayımlayan	bote.web.tr

GÜNCELLİK KONTROLÜ

Bu belgeyi kullanmadan veya paylaşmadan önce güncelliğinden emin olunuz. QR kodu okutun ya da adrese girin: elinizdeki sürümün güncel olup olmadığını ve sonradan düzeltilen bir hata bulunup bulunmadığını gösterir.

bote.web.tr/d/bt-044/1-0

Hatalar düzeltildikçe yeni sürüm yayımlanır; bütün değişiklikler sitede sürüm geçmişiyle listelenir.

Bu belge tamamen ücretsizdir. Size satmaya çalışanlara itibar etmeyiniz.

Güncelliği kontrol et

İÇİNDEKİLER

1. Kuramın sorusu: bilgi nasıl inşa edilir?	8. Terimler ve alanyazındaki karşılıkları
2. Dört evre: yaşlar değil, sıra	9. Araştırmacılar için açık sorular
3. Kuram sınıfta: öğretim için ne söyler?	10. Özet
4. Ampirik kanıt: kuram nerede tuttu, nerede sarsıldı?	11. Sık sorulan sorular
5. Eleştiriler ve sınırlılıklar	12. Kaynaklar
6. Türkiye'de Piaget: ölçme araçları ve bulgular	13. Atıf
7. AGS'de Piaget: sınav nasıl sorar, hangi kavramlar karıştırılır?	

Bir çocuğa iki eşit bardaktaki suyu gösterip birini uzun ve ince bir bardağa döktüğünüzde "şimdi hangisinde daha çok su var?" diye sorarsanız, beş yaşındaki çoğu çocuk uzun bardağı gösterir. Jean Piaget bu cevabı bir hata olarak değil, çocuğun dünyayı nasıl düşündüğüne açılan bir pencere olarak gördü. Bu yazı, Piaget'nin kuramını ezberlenecek evreler listesi olarak değil, sınanmış ve eleştirilmiş bir bilimsel iddialar bütünü olarak ele alıyor: kuramın sorusu, kanıtları, sınıftaki karşılığı, eleştirileri, Türkiye'deki bulgular ve AGS'ye hazırlanan öğretmen adaylarının en sık yaptığı kavram hataları.

Kuramın sorusu: bilgi nasıl inşa edilir?

Piaget (1896-1980) kendini önce bir psikolog değil, bir **genetik epistemolog** olarak tanımlıyordu. Sorduğu soru "çocuk kaç yaşında ne yapar?" değil, "insan bilgisi nasıl oluşur ve nasıl daha güçlü bir bilgiye dönüşür?" sorusuydu. Çocuklarla yaptığı ayrıntılı görüşmeler ve gözlemler, bu felsefi soruya deneysel bir cevap arama yoluydu.^[1]

Kuramın temel birimi **şemadır**: bireyin dünyayla etkileşimini düzenleyen, tekrarlanabilir davranış ya da düşünce örüntüsü. Bebeğin emme ve kavrama davranışları ilk şemalardır; zamanla bunlar içselleşir ve zihinsel işlemlere dönüşür.^[2] Şemalar iki tamamlayıcı süreçle değişir:

- **Özümleme (assimilation)**: Yeni deneyim var olan şemaya uydurulur. "Dört ayaklı ve tüylü olan her şey köpektir" diyen çocuk, kediye de köpek şemasına yerleştirir.
- **Uyma (accommodation)**: Var olan şema yeni duruma yetmediğinde değiştirilir ya da yeni bir şema kurulur. Kedinin miyavladığını ve farklı davrandığını fark eden çocuk ayrı bir kategori oluşturur.

Bu iki süreç arasındaki dengeyi kuran mekanizma **dengelemedir** (equilibration). Çocuk, mevcut şemalarının açıklayamadığı bir durumla karşılaştığında bir dengesizlik yaşar; bu dengesizliği gidermek için şemalarını yeniden düzenler ve daha kapsayıcı bir dengeye ulaşır.^[2]

Piaget, 1964'te öğretmenlere yaptığı bir konuşmada gelişimi açıklayan dört etken saymıştır: **olgunlaşma**, fiziksel ve mantıksal-matematiksel **deneyim**, **sosyal aktarım** (dil ve eğitim yoluyla gelen bilgi) ve bunların hepsini düzenleyen **dengeleme**. Aynı konuşmada öğrenmeyi uyarıcı-tepki bağıyla açıklayan yaklaşımlara karşı çıkmış, bir mantıksal yapının ancak ona dayanak olacak daha basit yapılar varsa öğretilebileceğini savunmuştur. Özetle Piaget'ye göre **öğrenme gelişime bağlıdır, gelişim öğrenmeye değil**.^[1] Bu cümle, kuramın eğitimdeki bütün yorumlarının ve Vygotsky ile arasındaki temel ayrılığın çıkış noktasıdır.

Dört evre: yaşlar değil, sıra

Piaget'nin en bilinen iddiası, bilişsel gelişimin nitelik olarak birbirinden farklı dört evreden geçtiğidir. Her evre bir öncekinin üzerine kurulur ve evrelerin **sırası değişmez**; yaş aralıkları ise yaklaşıktır.^[1]

Evre	Yaklaşık yaş	Temel kazanım	Tipik görev	Sınırlılık
Duyusal-motor	0-2	Nesne sürekliliği, amaçlı davranış	Örtülen oyuncakçı arama	Düşünce eylemle sınırlı
İşlem öncesi	2-7	Sembolik işlev, dil, hayali oyun	Bardak ve hamur görevleri	Benmerkezcilik, merkeze odaklanma
Somut işlemler	7-11/12	Korunum, sınıflama, sıralama, geri döndürülebilirlik	Korunum görevleri	Düşünce somut nesnelere bağlı
Soyut işlemler	11/12 ve sonrası	Varsayıma dayalı akıl yürütme, değişken kontrolü	Sarkaç problemi	Ergen benmerkezciliği

Tablodaki yaş aralıkları ders kitaplarında sık görülür, fakat Piaget'nin kendisi yaşları kültüre ve deneyime göre değişebilen ortalamalar olarak görmüştür. Evrelerin mantığı şudur: çocuk bir evrede kazandığı yapıları bir sonrakinde kaybetmez; onları daha genel bir sistemin içine yerleştirir.^[1]

Duyusal-motor dönem. Bebek dünyayı duyuları ve hareketleriyle tanır. Bu dönemin en önemli kazanımı **nesne sürekliliğidir**: bir nesnenin görülmediğinde de var olmaya devam ettiğini anlamak. Piaget'nin gözlemlerine göre bebek, gözü önünde örtülen bir oyuncakçı yaklaşık 8-12 aylıkken aramaya başlar; bu kazanım dönemin sonuna doğru tamamlanır.^[2]

İşlem öncesi dönem. Çocuk artık sembollerle düşünür: dil, hayali oyun ve ertelenmiş taklit bu dönemde gelişir. Ancak düşünce henüz tersine çevrilebilir değildir. Çocuk bir durumun tek bir özelliğine odaklanır (merkeze odaklanma), başkasının bakış açısını almakta zorlanır (benmerkezcilik) ve cansız nesnelere canlılık yükleyebilir (animizm). Bardak örneğinde çocuk suyun yüksekliğine bakar, genişliği göz ardı eder.^[1]

Somut işlemler dönemi. Çocuk, bir dönüşümün geri alınabileceğini zihinsel olarak kavrar (**geri döndürülebilirlik**); bu kazanım **korunumu** mümkün kılar. Sınıflama ve sıralama gibi mantıksal işlemler yapılabilir, ama yalnızca somut ve görülebilir nesneler üzerinde. Korunum kavramları aynı anda kazanılmaz: madde, uzunluk ve sayı korunumu genellikle önce, ağırlık ve hacim korunumu daha sonra görülür. Piaget aynı mantıksal yapının farklı içeriklerde farklı zamanlarda ortaya çıkmasına **yatay kayma** (décalage) adını verir.^[1]

Soyut işlemler dönemi. Ergen, gerçek olanın yanında olası olanı da düşünebilir. Inhelder ve Piaget'nin sarkaç deneyinde soyut işlemsel düşünen öğrenci, salınım süresini neyin belirlediğini bulmak için ipin uzunluğunu, ağırlığı ve bırakılma yüksekliğini tek tek değiştirir ve diğerlerini sabit tutar; somut işlemsel düşünen öğrenci ise değişkenleri birlikte değiştirir ve sonuca ulaşamaz.^[3] Bu dönemin bir yan ürünü, Elkind'ın **ergen benmerkezciliği** dediği durumdur: ergen herkesin kendisini izlediğini düşünür (**hayali seyirci**) ve kendi deneyimlerinin eşsiz olduğuna inanır (**kişisel öykü**).^[4]

Kuram sınıfta: öğretim için ne söyler?

Piaget öğretim kuramı yazmadı; kuramın eğitimdeki karşılığı, onun gelişim iddialarından türetildi. Bu türetmelerin üçü öğretmen yetiştirme programlarında en çok karşılaşılanlardır:

1. **Hazırbulunuşluk:** Öğretilecek yapı, öğrencinin mevcut yapılarıyla desteklenebiliyorsa öğretim başarılı olur. Piaget'nin "bir yapı ancak daha basit yapılar üzerine kurulabiliyorsa öğretilabilir" ifadesi bu ilkenin kaynağıdır.^[1]
2. **Etkin öğrenme:** Bilgi aktarılmaz, öğrencinin nesneler ve fikirler üzerindeki eylemiyle kurulur. Laboratuvar, manipülatif ve keşif etkinlikleri bu ilkeye dayanır.
3. **Bilişsel çatışma:** Öğrencinin beklentisiyle çelişen bir sonuç, dengesizlik yaratarak uymayı tetikler. İyi bir fen dersinde öğretmen önce tahmin ister, sonra tahminle çelişen deneyi gösterir.

Bu ilkelerin gerçekten işe yarayıp yaramadığı sorusu ancak müdahale çalışmalarıyla cevaplanabilir. En bilinen örnek, İngiltere'deki **bilişsel hızlandırma** (CASE) programıdır. Adey ve Shayer, sekiz okulda fen öğretmenlerinin iki yıl boyunca en çok 30 ders saati uyguladığı, soyut işlemsel şemaların hepsini hedefleyen bir program yürüttü. Programa 12 yaşını geçmiş olarak başlayan erkek öğrenciler, Piaget testlerinde kontrol sınıflarına göre **0,89 standart sapmalık** bir kazanç gösterdi. Aynı sonuç her grupta görülmedi: ortaokul öğrencileri ve 12 yaşını geçmiş kızlar kontrol gruplarından daha fazla gelişmedi. Program sürerken fen başarı testlerinde de bir etki gözlenmedi; bir okulda kazanç program bittikten bir yıl sonra da korunuyordu.^[5]

Bu çalışma iki şey söyler. Birincisi, soyut işlemsel düşünme öğretimle desteklenebilir; Piaget'nin "gelişimi hızlandırmak" konusundaki kuşkusu tümüyle doğrulanmamıştır. İkincisi, etki grup, cinsiyet ve yaşa göre değişir ve ders başarısına hemen yansımaz. Yazarlar bu yüzden müdahalenin öğretmenlerin artan düşünme kapasitesine göre derslerini uyarlamasını sağlayan hizmet içi eğitimle birlikte yürütülmesi gerektiği sonucuna varmıştır.^[5]

BÖTE açısından en somut uygulama alanı programlama öğretimidir. Değişken, döngü ve koşul gibi kavramlar soyut yapılardır. Blok tabanlı ortamlarla ya da fiziksel nesnelerle başlayıp metin tabanlı dillere geçen öğretim sırası, somuttan soyuta ilerleme ilkesinin bugünkü karşılığıdır. Bu yaklaşımın ayrıntıları için [bilgi işlemsel düşünme](#) yazısına bakabilirsiniz.

Ampirik kanıt: kuram nerede tuttu, nerede sarsıldı?

Piaget'nin gözlemleri, sonraki araştırmalarda büyük ölçüde tekrarlandı: çocuklar gerçekten de bardak ve hamur görevlerinde belirli yaşlarda tipik hatalar yapıyor, korunum ve sınıflama becerileri gerçekten de belirli bir sırayla ortaya çıkıyordu. Tartışma, bu hataların neyi gösterdiği üzerinde yoğunlaştı.

Görevin bağlamı sonucu değiştirir. McGarrigle ve Donaldson, sayı korunumu görevini iki biçimde uyguladı. Standart görevde deneyci sıradaki pulları kendisi yayıyordu. İkinci görevde ise "yaramaz bir ayıcık" pulları kazara dağıtıyordu. Dönüşüm kazara olmuş gibi gösterildiğinde korunum cevabı veren çocuk sayısı belirgin biçimde arttı. Yazarlara göre standart görevde çocuk, yetişkinin bir şeyi kasıtlı olarak değiştirmesini "bir şeyin değiştiği" şeklinde yorumluyordu; yani hata kısmen mantıksal değil, iletişimseldi.^[6]

Bebekler Piaget'nin düşündüğünden erken yetkin. Piaget nesne sürekliliğini bebeğin örtülü oyuncağı araması üzerinden ölçüyordu; bu yöntem hem kavramayı hem de hareket planlamayı gerektirir. Baillargeon ve arkadaşları bakma süresini ölçerek beş aylık bebeklerin, bir nesnenin gizlendikten sonra

da var olduğunu gösteren beklentilere sahip olduğuna dair kanıt buldu: bebekler "imkânsız" olaya olası olaydan daha uzun baktı.^[7] Bu bulgu, yetkinliğin ölçüldüğü yöntemin sonucu ne kadar etkilediğini gösterir.

Kültür ve okullaşma yaşları değiştirir. Piaget kuramını farklı kültürlerde sınavan çalışmaları özetleyen Dasen, bu çalışmaların son derece heterojen olduğunu ve betimleyici ile yarı deneysel çalışmalar olarak iki ayrı gruba ayrıldığını gösterdi. Bu çalışmalar, evrelerin sırasının kültürler arasında büyük ölçüde korunduğunu, ancak somut işlemlerin kazanılma yaşının ve özellikle soyut işlemlerin yaygınlığının kültüre, okullaşmaya ve görevin tanındığına göre değiştiğini tartışmaya açtı.^[8]

Bu üç bulgu kuramı çürütmez, ama iki iddiasını sınırlar: çocuğun yetkinliğini tek bir görevle ölçmenin geçerliliğini ve yaş aralıklarının evrenselliğini.

Eleştiriler ve sınırlılıklar

Yetkinliğin küçümsemesi

Yukarıdaki deneyler, Piaget'nin görevlerinin çocuktan hem kavramı hem de onu dil ya da hareketle ifade etmeyi istediğini gösterdi. Görev basitleştirildiğinde ya da çocuğa anlamlı bir bağlam sunulduğunda yetkinlik daha erken görülür.^[6, 7] Bu eleştiri, yetkinlik ile performans arasındaki farkın eğitimde de dikkate alınması gerektiğini hatırlatır: bir öğrencinin bir soruyu çözmemesi, ilgili yapıya sahip olmadığı anlamına gelmeyebilir.

Evre kavramı ve alan genelliği

Piaget'ye göre bir evre, bütün alanlara yayılan genel bir mantıksal yapıdır. Oysa aynı çocuk bir alanda ileri, başka bir alanda geri düzeyde akıl yürütebilir. Fischer'ın beceri kuramı, gelişimi bağlama ve göreve göre değişen beceri basamaklarıyla açıklar ve düzensizliği bir istisna değil kural olarak görür.^[9] Siegler'in örtüşen dalgalar modeli ise çocuğun aynı problem için aynı anda birden çok strateji kullandığını ve değişimin merdiven basamakları gibi değil, stratejilerin kullanım sıklığındaki kademeli kaymalar biçiminde gerçekleştiğini gösterir.^[10]

Sosyal ve kültürel bağlamın ihmali

Piaget sosyal aktarımı gelişimin dört etkeninden biri olarak saysa da kuramın merkezinde birey ile fiziksel dünya arasındaki etkileşim durur.^[1] Kültürler arası bulgular ve Vygotsky'nin sosyokültürel kuramı, dilin, yetişkin rehberliğinin ve kültürel araçların gelişimi yalnızca hızlandırmadığını, biçimlendirdiğini ileri sürer.^[8, 11]

Savunma: eleştiriler kuramı doğru okuyor mu?

Lourenço ve Machado, Piaget'ye yöneltilen on yaygın eleştiriye tek tek ele alır ve çoğunun kuramın yanlış okunmasından doğduğunu savunur: Piaget'nin yaş normları vermediğini, yetkinliği değil gelişimin mantığını açıklamaya çalıştığını ve sosyal etkenleri yok saymadığını hatırlatırlar.^[12] Bu savunma, özellikle sınav hazırlık kaynaklarında kuramın yaş tablosuna indirgenmesine karşı önemli bir uyarıdır.

Soyut işlemlerin yaygınlığı

Kuramın dördüncü evresi, belki de en kırılgan kısmıdır. Somut işlemler neredeyse bütün çocuklarda görülürken soyut işlemsel akıl yürütme eğitime ve alana çok daha bağlıdır.^[8] Bu soruyu ölçmek için geliştirilen grup testleri, örneğin değişken kontrolü, orantısal, olasılıksal, korelasyonel ve birleştirici akıl

yürütmeyi 10 maddeyle ölçen TOLT, soyut işlemsel düşünmenin bir yaşa bağlı olarak değil bireysel farklılık olarak dağıldığını gösteren çalışmaların aracı oldu.^[13] Türkiye'deki en çarpıcı veri de bu soruya ilişkindir.

Türkiye'de Piaget: ölçme araçları ve bulgular

Türkiye'de Piaget kuramı üzerine çalışmalar iki kümede toplanır: kuramı ve evreleri öğretmen adayları için yeniden anlatan derlemeler ile soyut işlemsel düşünmeyi ölçen ya da geliştirmeye çalışan ampirik çalışmalar. Lindberg ergenlikte bilişsel gelişimi Piaget çerçevesinde ele alırken, Eroğlu çocukluk dönemi bilişsel gelişimini Piaget ve Vygotsky kuramlarını karşılaştırarak inceler.^[14, 11]

Ampirik kümede öne çıkan araç, Lawson Mantıksal Düşünme Testi'dir. Yüzüak ve Dökme'nin Türkçeye uyarladığı bu test, 2015-2016 bahar döneminde dört üniversitede öğrenim gören **795 fen bilgisi ve sınıf öğretmeni adayına** uygulandı. Sonuçlar, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun hipotezlerini tutarlı biçimde sınavabilecek düzeyde olmadığını gösterdi.^[15]

Mantıksal düşünme düzeyi	Puan aralığı	Aday sayısı	Oran
Seviye 0: hipotezleri sınavamama	0-3	297	%37,36
Düşük Seviye I: çelişkili sınama	4-6	320	%40,25
Yüksek Seviye I: gözlenebilir olaylarda sınama	7-10	177	%22,26
Seviye II: tutarlı sınama	11-13	1	%0,13

Fen bilgisi ve sınıf öğretmeni adaylarının ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmadı (4,69 ve 4,38; $t(793) = 1,849$, $p > 0,05$). Erkek adayların ortalaması (5,17) kız adaylarınkinden (4,46) anlamlı biçimde yüksekti ($t = -2,919$, $p = 0,004$); ancak örnekleme 684 kız ve 111 erkek aday bulunduğu için bu farkın genellenmesi dikkat ister.^[15]

Bu tablo, Piaget'nin dördüncü evresine ilişkin kültürler arası tartışmanın Türkiye'deki karşılığıdır: soyut işlemsel akıl yürütme, üniversite öğrencilerinde bile kendiliğinden ortaya çıkan bir evre değil, öğretimle desteklenmesi gereken bir beceridir.^[15, 8] Öğretmen yetiştirme açısından sonucu daha da önemlidir, çünkü bu adaylar ileride öğrencilerine değişken kontrolü ve hipotez sınavıyı öğretecektir.

Müdahale çalışmaları da vardır, ama desenleri genellikle zayıftır. Kara ve Kefeli, "Vücudumuzdaki Sistemler" ünitesini kavram haritalarıyla işledikleri 32 yedinci sınıf öğrencisinde mantıksal düşünme puanlarının son test lehine anlamlı biçimde arttığını ve başarı ile mantıksal düşünme arasında orta düzeyde olumlu ilişki bulunduğunu bildirir.^[16] Ancak tek gruplu ön test-son test deseninde kontrol grubu olmadığından, bu artışın ne kadarının kavram haritalarından, ne kadarının olgunlaşmadan ya da test tekrarından kaynaklandığı ayrıştırılamaz. Adey ve Shayer'in kontrol grublu ve iki yıl süren çalışmasıyla karşılaştırıldığında, Türkiye'de soyut işlemsel düşünmeyi geliştirmeye yönelik kontrollü ve uzun süreli çalışmalara ihtiyaç olduğu görülür.^[5, 16]

AGS'de Piaget: sınav nasıl sorar, hangi kavramlar karıştırılır?

Öğretmen ataması artık Millî Eğitim Akademisine giriş için yapılan **Akademi Giriş Sınavı** (AGS) ile yapılıyor. MEB'in 8 Ocak 2026 tarihli duyurusuna göre 12 Temmuz 2026'da uygulanacak AGS 80 soru ve 110 dakikadan oluşuyor ve "Eğitim Bilimleri ve Türk Millî Eğitim Sistemi" başlığı açıkça **gelişim psikolojisini** ve **öğrenme psikolojisini** kapsıyor.^[17] Sınavın genel yapısını [AGS nedir?](#) yazısında anlattık.

Gelişim psikolojisi sorularında Piaget genellikle doğrudan tanım olarak değil, bir sınıf ya da çocuk gözlemi senaryosu üzerinden sorulur. Aday, senaryodaki davranışın hangi kavrama ya da evreye karşılık geldiğini bulmalıdır. Aşağıdaki kavram çiftleri, bu tür senaryolarda en sık karıştırılanlardır:

Karıştırılan çift	Ayırt edici soru
Özümleme ile uyma	Şema değişti mi? Değişmediyse özümleme, değiştiyse ya da yeni şema kurulduysa uyma. ^[2]
Korunum ile geri döndürülebilirlik	Geri döndürülebilirlik zihinsel işlemdir; korunum bu işlemin sonucudur ("geri dökersem aynı olur, o hâlde miktar aynı"). ^[1]
Benmerkezcilik ile ergen benmerkezciliği	İşlem öncesi benmerkezcilik başkasının bakış açısını alamamaktır; ergen benmerkezciliği ise başkalarının kendisiyle meşgul olduğunu sanmaktır. ^[4]
Sınıflama ile sıralama	Sınıflama ortak özelliğe göre gruplamadır; sıralama bir boyutta büyükten küçüğe dizmektir.
Yatay kayma ile dikey kayma	Yatay kayma aynı evrede farklı içeriklerin farklı zamanlarda kazanılmasıdır (sayı korunumundan sonra hacim korunumu). ^[1]
Somut işlemler ile soyut işlemler	Belirleyici olan konunun zorluğu değil, akıl yürütmenin varsayımsal olup olmadığıdır: "Eğer ... olsaydı" diye düşünebilen öğrenci soyut işlemseldir. ^[3]

İki genel strateji hataları azaltır. Birincisi, yaş aralıklarını değil ayırt edici davranışı ezberlemek: senaryoda çocuğun yaşı verilmese de davranış evreyi ele verir. İkincisi, eleştirileri de bilmek: son yıllarda sorular, yalnızca "Piaget'ye göre" değil, "Piaget'nin kuramına yöneltilen eleştirilerden hangisi" biçiminde de kurulabilir. Bu bölümdeki eleştiriler, bu tür sorulara hazırlık için de temel oluşturur.^[12]

Terimler ve alanyazındaki karşılıkları

Türkçe alanyazında aynı Piaget kavramı için farklı terimler kullanılır. Kaynak okurken ve soru çözerken bu eşdeğerlikleri bilmek karışıklığı önler.^[14, 11]

Türkçe terim	Alanyazında görülen diğer karşılıklar	İngilizce
Şema	Şema, zihinsel yapı	Scheme, schema
Özümleme	Özümseme	Assimilation
Uyma	Uyum sağlama, düzenleme	Accommodation
Dengeleme	Denge, denge kurma	Equilibration
Duyusal-motor dönem	Duyu-motor dönem	Sensorimotor stage
İşlem öncesi dönem	Ön işlemler dönemi	Preoperational stage
Somut işlemler dönemi	Somut işlemsel dönem	Concrete operational stage
Soyut işlemler dönemi	Formal işlemler dönemi	Formal operational stage
Nesne sürekliliği	Nesne devamlılığı, nesnenin kalıcılığı	Object permanence
Geri döndürülebilirlik	Tersine çevrilebilirlik	Reversibility
Yatay kayma	Yatay gecikme	Horizontal décalage

Araştırmacılar için açık sorular

Piaget'nin kuramı bugün bütünüyle kabul ya da reddedilen bir sistem değil, sorularını hâlâ üreten bir araştırma programıdır. Türkiye bağlamında özellikle şu sorular açıktır:

1. **Soyut işlemsel akıl yürütme öğretmen eğitiminde geliştirilebilir mi?** Yüzüak ve Dökme'nin bulguları sorunun büyüklüğünü gösteriyor; Adey ve Shayer'inki gibi kontrol gruplu ve uzun süreli bir müdahalenin öğretmen adaylarında etkisi Türkiye'de sınanmayı bekliyor. ^[15, 5]
2. **Kazanç ders başarısına ne zaman yansır?** Hızlandırma çalışmasında müdahale süresince fen başarısında etki görülmemesi, bilişsel kazancın ders başarısına dönüşme süresi ve koşulları üzerine boylamsal çalışmaları gerekli kılıyor. ^[5]
3. **Görev bağlamı Türk çocuklarında sonucu nasıl etkiler?** Yaramaz ayıcık düzeneğinin gösterdiği bağlam etkisi, Türkçe konuşan ve farklı okul öncesi deneyimlerine sahip çocuklarda sistematik olarak sınanmamıştır. ^[6]
4. **Evreler mi, stratejiler mi?** Örtüşen dalgalar modelinin önerdiği mikrogenetik yöntem, yani aynı çocukları kısa aralıklarla tekrar tekrar gözlemek, Türkiye'de programlama ve matematik öğrenimi bağlamında az kullanılmıştır. ^[10]
5. **Cinsiyet farkı gerçek mi, örneklem mi?** Yüzüak ve Dökme'nin bulduğu cinsiyet farkı, dengesiz örneklemde elde edildi; dengeli örneklemle yapılacak tekrar çalışmaları bu farkın kaynağını netleştirebilir. ^[15]

Gelişim ve öğrenme kuramlarının öğretmenlik programındaki yeri için [öğretmenlik meslek bilgisi dersleri](#) yazısına, bilişsel sınırların öğretim materyali tasarımına etkisi için [çoklu ortam öğrenme ilkeleri](#) yazısına bakabilirsiniz.

Özet

- Piaget'ye göre çocuk bilgiyi hazır almaz, **şemalarını özümleme ve uyma ile yeniden kurar**; bu süreci yöneten mekanizma **dengelemedir**.
- Dört evrenin asıl iddiası yaşlar değil **sıranın değişmezliğidir**; yaş aralıkları yaklaşıktır ve kültüre, okullaşmaya, göreve göre değişir.
- Daha iyi tasarlanmış deneyler bebeklerin ve okul öncesi çocukların yetkinliğini Piaget'nin öngördüğünden erken gösterdi; kuramın evre ve alan genelliği varsayımları bu yüzden en çok eleştirilen kısımlarıdır.
- Türkiye'de 795 fen bilgisi ve sınıf öğretmeni adayıyla yapılan bir çalışmada adayların yalnızca **1'i** Lawson testinde en üst düzeye (Seviye II) ulaştı; soyut işlemler herkesin kendiliğinden ulaştığı bir basamak değildir.
- AGS'nin eğitim bilimleri başlığı gelişim psikolojisini kapsar; en sık karıştırılan kavram çiftleri **özümleme ile uyma, korunum ile geri döndürülebilirlik, benmerkezcilik ile ergen benmerkezciliğidir**.

Sık sorulan sorular

Piaget'nin bilişsel gelişim evreleri nelerdir?

Duyusal-motor dönem (yaklaşık 0-2 yaş), işlem öncesi dönem (2-7), somut işlemler dönemi (7-11/12) ve soyut işlemler dönemi (11/12 ve sonrası). Piaget için belirleyici olan yaşlar değil, evrelerin sırasının değişmemesidir.

Özümlleme ile uyma arasındaki fark nedir?

Özümllemede yeni bilgi var olan şemaya uydurulur, şema değişmez. Uymada ise mevcut şema yeni duruma yetmediği için değiştirilir ya da yeni bir şema oluşturulur. İkisi arasındaki dengeyi dengeleme süreci sağlar.

Korunum hangi dönemde kazanılır?

Korunum somut işlemler döneminin temel kazanımıdır. Madde, uzunluk ve sayı korunumu genellikle önce, ağırlık ve hacim korunumu daha sonra kazanılır. Piaget bu kaymaya yatay kayma (décalage) adını verir.

Herkes soyut işlemler dönemine ulaşır mı?

Hayır. Soyut işlemler, somut işlemler gibi neredeyse herkesin ulaştığı bir evre değildir; eğitime, alana ve göreve bağlıdır. Türkiye'de 795 öğretmen adayıyla yapılan bir çalışmada adayların yalnızca biri Lawson testinde en üst düzeye ulaşmıştır.

Piaget ile Vygotsky arasındaki fark nedir?

Piaget gelişimi bireyin çevreyle etkileşiminde kendi yapılarını kurması olarak görür ve öğrenmenin gelişimi izlediğini savunur. Vygotsky ise sosyal etkileşimi ve dili gelişimin kaynağı sayar ve iyi öğretimin gelişimin önünden gittiğini ileri sürer.

Piaget AGS'de çıkar mı?

Öğretmen ataması artık Millî Eğitim Akademisine giriş sınavı AGS ile yapılır ve AGS'nin eğitim bilimleri başlığı gelişim psikolojisini açıkça kapsar. Piaget gelişim psikolojisinin temel kuramlarından biri olduğu için kavramları sınav hazırlığında öncelikli konular arasındadır.

Kaynaklar

- 1 Piaget, J. (1964). *Part I: Cognitive development in children: Piaget development and learning*. Journal of Research in Science Teaching, 2(3), 176–186.
- 2 Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. International Universities Press.
- 3 Inhelder, B. ve Piaget, J. (1958). *The growth of logical thinking from childhood to adolescence*. Basic Books.
- 4 Elkind, D. (1967). *Egocentrism in adolescence*. Child Development, 38(4), 1025–1034.
- 5 Adey, P. ve Shayer, M. (1990). *Accelerating the development of formal thinking in middle and high school students*. Journal of Research in Science Teaching, 27(3), 267–285.
- 6 McGarrigle, J. ve Donaldson, M. (1974). *Conservation accidents*. Cognition, 3(4), 341–350.
- 7 Baillargeon, R., Spelke, E. S. ve Wasserman, S. (1985). *Object permanence in five-month-old infants*. Cognition, 20(3), 191–208.

- 8 Dasen, P. R. (1972). Cross-cultural Piagetian research: A summary. Journal of Cross-Cultural Psychology, 3(1), 23–40.
- 9 Fischer, K. W. (1980). A theory of cognitive development: The control and construction of hierarchies of skills. Psychological Review, 87(6), 477–531.
- 10 Siegler, R. S. (1996). Emerging minds: The process of change in children's thinking. Oxford University Press.
- 11 Eroğlu, M. (2023). Çocukluk döneminde bilişsel gelişim: Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramlarının incelenmesi ve karşılaştırılması. Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 6(1), 69–77.
- 12 Lourenço, O. ve Machado, A. (1996). In defense of Piaget's theory: A reply to 10 common criticisms. Psychological Review, 103(1), 143–164.
- 13 Tobin, K. G. ve Capie, W. (1981). The development and validation of a group test of logical thinking. Educational and Psychological Measurement, 41(2), 413–423.
- 14 Lindberg, E. N. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(1), 1–10.
- 15 Yüzüak, A. V. ve Dökme, İ. (2019). Fen bilgisi ve sınıf öğretmeni adaylarının mantıksal düşünme düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34(3), 586–601.
- 16 Kara, F. ve Kefeli, N. (2018). Kavram haritaları kullanımının öğrencilerin başarı, mantıksal düşünme becerisi ve fen bilimlerine yönelik tutumlarına etkisi. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 12(2), 594–619.
- 17 Millî Eğitim Bakanlığı (2026). Millî Eğitim Bakanlığı Akademi Giriş Sınavı konu dağılımları açıklandı. meb.gov.tr (08.01.2026).

Atıf

BÖTE Editör Ekibi. (2026, 26 Eylül). Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı: Evreler, kanıtlar ve eleştiriler. *BÖTE Blog*. <https://bote.web.tr/blog/piaget-bilissel-gelisim-kurami>

Bu belge hakkında. Bu PDF, bote.web.tr'deki [Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı: Evreler, Kanıtlar ve Eleştiriler](#) yazısının BT-044 kodlu belgesinin 1.0 sürümüdür.

Sürüm geçmişi ve değişiklikler: bote.web.tr/d/bt-044. Güncel sürümü ve bütün yazıların PDF'lerini bote.web.tr/pdf adresinde bulabilirsiniz. Elinizdeki dosyanın bizim yayımladığımız sürümle birebir aynı olup olmadığını bote.web.tr/d adresinde denetleyebilirsiniz; dosya cihazınızdan dışarı gönderilmez.

© 2026 bote.web.tr · Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

PDF merkezi

BÖTE bölümü, eğitim fakültesi ve öğretmenlik üzerine ücretsiz, kaynaklı yazılar. Bu belgenin güncel hâli ve çok daha fazlası sitede.

Blog yazıları

Eğitim teknolojileri, kuramlar ve öğretmenlik

bote.web.tr/blog

PDF merkezi

Güncel PDF'ler, sürüm geçmişi ve doğrulama

bote.web.tr/pdf

BÖTE hakkında

Bölümün tarihi, amacı ve fakültedeki yeri

bote.web.tr/about

Müfredat

Dört yıllık ders programı ve dersler

bote.web.tr/curriculum

Mezunlar ve meslek

Mezunların çalıştığı alanlar ve unvanlar

bote.web.tr/graduation

Belge doğrulama

PDF'inizin güncel ve özgün olduğunu denetleyin

bote.web.tr/d

Üniversite topluluklarını, etkinlikleri ve şirketleri tek uygulamada buluşturan ücretsiz kampüs platformu.

- **Dijital portföy**
Katıldığınız etkinlikleri ve sertifikalarını uniconnectly.com/@kullaniciadi adresinde herkese açık sergile
- **Sertifikalar**
Platformda verilen sertifikalar doğrulanmış işaretli, edu.tr e-postan onaylı
- **Topluluklar ve etkinlikler**
Üniversitelerdeki toplulukları ve takvimi tek ekranda gör, başvuru etkinliklere katıl
- **Doğrulanabilir katılım**
QR ile giriş yaptığınız etkinlikler portföyünde doğrulanmış listelenir
- **Anlık fırsatlar**
Staj, iş ve burs duyuruları akışına düşer
- **Üye kartı indirimleri**
Takip ettiğiniz toplulukların anlaşmalı işletme indirimlerinden yararlan

Ücretsiz keşfet

QR kodu okutun ya da uniconnectly.com adresine girin.

Diğer yapımlarımız

UniConnectly gibi bunlar da bizim yapımlarımız. Bu belgeyi ücretsiz sunuyoruz; yapımlarımızı keşfetmeniz ve çevrenizle paylaşmanız, bu çalışmalarını sürdürmemiz için en büyük destektir.

ahmetcelen.com.tr

Üniversite ve kamu sınavlarına ücretsiz matematik: konu anlatımları ve PDF'leri, çıkmış sorular ve sınav geri sayımları.

ahmetcelen.com.tr

Hayvanseverlerin sosyal medyası ve veteriner akıllı klinik yönetim uygulaması.

veterito.com